

KODEKS ETYCZNY

ZWIĄZKU POLSKICH
FOTOGRAFÓW
PRZYRODY

Celem kodeksu Związku Polskich Fotografów Przyrody jest propagowanie zasad etycznych, które powinny towarzyszyć fotografowaniu przyrody.

Kodeks powstał na podstawie wieloletnich doświadczeń jego członków oraz dokumentów innych europejskich stowarzyszeń i obowiązuje wszystkich członków oraz zarejestrowanych kandydatów Stowarzyszenia na terenie Polski i poza jej granicami.

Wskazówki i apele zawarte w Kodeksie skierowane są także do wszystkich miłośników fotografii przyrodniczej, w tym także wydawców, redaktorów, fotoedytorów, organizatorów konkursów fotograficznych – do wszystkich tych, dla których ważne są dobro świata natury i wiarygodność przekazu fotografii przyrodniczej.

1. Przesłanie

Podczas fotografowania dzikiej przyrody powinniśmy pamiętać, że życie, rozwój i funkcjonowanie, czyli najszerzej pojęte dobro uwiecznianego obiektu i jego środowiska, są znacznie ważniejsze od wykonania zdjęcia. Stosowanie tej podstawowej zasady obliguje fotografów przyrody, w tym każdego członka ZPFP, do zdobywania i ciągłego poszerzania wiedzy przyrodniczej i ekologicznej. Dobra znajomość gatunków, a także ich zachowań i ekologii, ułatwia właściwe stosowanie podstawowych zasad fotografii przyrodniczej.

2. Zasady etyczne IFWP

ZPFP stosuje i propaguje zasady etyczne Międzynarodowej Federacji Fotografii Przyrodniczej IFWP, które w momencie uchwalania Kodeksu brzmiały następująco:

- Fotografia przyrodnicza polega na uwiecznieniu obrazów natury, w tym dzikich zwierząt żyjących na swobodzie, w ich naturalnym środowisku.
- Podstawowym dobrem fotografii przyrodniczej jest płynący ze zdjęć przekaz, służący informacji i edukacji przyrodniczej.
- Fotograf przyrody jest zobowiązany do poszukiwań estetycznych, których celem jest podkreślanie piękna natury.
- Fotografia przyrodnicza powinna jednak potępiać egoistyczne poszukiwania fotograficznych sensacji.
- W terenie na pierwszym miejscu muszą być stawiane: bezpieczeństwo zwierząt i niezakłócanie ich życia, zwłaszcza w okresie rozrodczym.
- Fotografia przyrodnicza jest działalnością, do której trzeba się wcześniej przygotować i która wymaga cierpliwości oraz znajomości tematu.

3. Fotografowanie a przepisy prawne

Należy przestrzegać aktualnego prawa odnośnie fotografii przyrodniczej i ochrony przyrody, a także respektować wymagania dotyczące uzyskiwania właściwych zezwoleń na fotografowanie na obszarach chronionych lub robienie zdjęć chronionych gatunków zwierząt. Planując fotografowanie w innych krajach, należy poznać obowiązujące w nich prawo, lokalne ograniczenia i obowiązki. Wysoki standard zachowań wypada stosować wszędzie, także tam, gdzie brak jest lokalnych przepisów regulujących zasady fotografowania lub zdają się one zbyt łagodne, w myśl zasady: „po pierwsze – nie szkodzić przyrodzie”.

4. Szacunek dla miejsca

Wykonanie niektórych fotografii wymaga wprowadzenia drobnych zmian w otoczeniu, np. usunięcia elementów zakłócających kompozycję obrazu. Zawsze w takich sytuacjach trzeba wykazywać się szacunkiem dla miejsca i żyjących w nim organizmów. Im mniejsza jest wiedza i doświadczenie fotografującego, tym mniejsze powinny być ingerencje tego typu. Należy je ograniczać do minimum, w celu uniknięcia narażania obiektów zdjęć na szkodę ze strony drapieżników, ludzi lub zjawisk atmosferycznych.

Rośliny i gałęzie powinny być na przykład raczej związywane niż ścinane, zaś miejsce po sesji przywracane do pierwotnego stanu. Fotograf nie powinien zostawiać wyraźnych śladów swej obecności.

Nie należy rozmyślnie odwiedzać stanowisk gatunków wrażliwych na płoszenie, wydeptywanie czy inne skutki obecności ludzkiej, o ile nie wynika to z konieczności wykonania czynności ochronnych.

Znajomość i poszanowanie prawa oraz szczególna ostrożność cechować winny fotografa na obszarach chronionych, takich jak parki narodowe czy rezerваты.

Fotografowanie w strefach ochrony stanowisk zagrożonych gatunków roślin, grzybów lub zwierząt może się odbywać wyłącznie po uzyskaniu odpowiedniego zezwolenia. W przypadku odkrycia nowego, nieobjętego ochroną strefową stanowiska gatunku, który podlega tej formie ochrony prawnej, należy niezwłocznie powiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora ochrony przyrody.

5. Fotografowanie roślin i grzybów

Uwagi z punktu „Szacunek dla miejsca” w szczególnym stopniu dotyczą fotografowania roślin i grzybów w warunkach naturalnych.

Żaden przedstawiciel rzadkiego gatunku nie powinien być wykopywany ani zrywany w celu wykonania fotografii studyjnej lub wzbogacenia tła przy fotografowaniu innego gatunku. Dotyczy to także wykorzystywania jego fragmentu w podobnym celu.

Niedopuszczalne jest przekształcanie (wydeptywanie, usuwanie, ścinanie, wygniatanie itp.) otoczenia obiektów objętych ochroną gatunkową w celu uzyskania lepszego zdjęcia.

Przy wykonywaniu zdjęć przedstawicieli gatunków chronionych fotograf powinien dołożyć wszelkich starań, aby sąsiednie, mniej fotogeniczne osobniki tego gatunku nie ucierpiały w wyniku jego działań.

6. Fotografowanie zwierząt

Fotograf powinien jak najlepiej znać biologię fotografowanego obiektu: im gatunek bardziej wrażliwy lub zagrożony, tym większa powinna być wiedza o nim oraz ostrożność w postępowaniu. Doświadczenie, wiedza i rozwaga mogą zapobiec wyrządzeniu przypadkowych szkód, na przykład spowodowanych zbyt dużymi zmianami w otoczeniu lub źle dobranym terminem fotografowania.

a) odpowiedni sprzęt fotograficzny

Stosowanie odpowiedniego sprzętu jest szczególnie istotne w przypadku fotografowania dzikich zwierząt. Im ciszej działa migawka lub im dłuższa jest ogniskowa obiektywu, tym mniejsze ryzyko zaniepokojenia zwierzęcia. Jeśli nie dysponuje się odpowiednim sprzętem, w pewnych sytuacjach należy wykazać się odpowiedzialnością i dla dobra zwierząt raczej zrezygnować z fotografowania, niż stwarzać ryzyko spowodowania szkód.

b) używanie urządzeń odtwarzających głosy

O ile nie wiąże się to z prowadzeniem badań, na które zostały wydane właściwe zezwolenia, nie należy stosować odtwarzania ani naśladowania głosów ptaków w sezonie rozrodczym do zwabiania ptaków w celu wykonania zdjęcia. Wabienie takie dezorientuje ptaki, zwiększa u nich wydatkowanie energii i może się przyczynić do zmniejszenia ich szans na wyprowadzenie młodych.

c) pożywienie i karmniki

Odpowiednie dokarmianie lub stosowanie pojekników może stanowić skuteczny sposób na przywabienie zwierząt. Trzeba jednak pamiętać, że w większości przypadków sztuczne dokarmianie zwierząt przynosi im więcej szkody niż pożytku. Dlatego metody te w fotografii przyrodniczej należy stosować z dużym umiarem. Jeśli się na nie zdecydujemy, musimy dokładnie zapoznać się z zasadami bezpiecznego dokarmiania danej grupy zwierząt i następnie rygorystycznie ich przestrzegać.

Należy dbać, aby fotografowanie nie zakłócało żerowania zwierząt ani transportu pokarmu do gniazda. Dotyczy to zwłaszcza gatunków wkładających w zdobywanie pokarmu dużo trudu (np. drapieżników), a także okresów wychowu młodych.

Ze względu na poważne ryzyko zmiany zachowania i wystąpienia konfliktu na linii człowiek-zwierzę zakazane jest dokarmianie dużych ssaków drapieżnych (wilk, niedźwiedź, ryś) w celu wykonania zdjęcia.

Niedopuszczalne jest stosowanie żywych przynęt (np. myszy) do zwabiania dzikich zwierząt. Fotografia przyrodnicza nie może zostać okupiona życiem innych zwierząt.

d) na i przy gniazdach

Jest rzeczą wielkiej wagi, by zdjęcia ptaków na gniazdach, zwłaszcza gatunków nietolerujących bliskiej obecności człowieka, były wykonywane tylko przez tych, którzy mają dużą wiedzę o zachowaniach ptaków w okresie godowym i właściwe zezwolenia. Samo doświadczenie i wiedza fotograficzna nie uprawniają automatycznie do podejmowania takiej fotografii, zwłaszcza w przypadku gatunków chronionych. Ukrycie powinno być stosowane wszędzie, gdzie pojawia się wątpliwość, czy fotografowanie bez niego nie spowoduje niepokoju zwierząt. Nie należy stawiać go jednak tam, gdzie może przyciągnąć uwagę ludzi lub drapieżników.

Ścieżki do gniazda nie powinny rzucać się w oczy. W czasie między sesjami należy miejsce przywracać do jak najbardziej naturalnego stanu. Kolejne etapy przesuwania lub stawiania kryjówki, ustawiania sprzętu fotograficznego lub oświetleniowego itp. powinien oddzielać maksymalnie długi czas. Jest wiele gatunków, które potrzebują przynajmniej tygodniowego przygotowania i oswojenia z nowym elementem otoczenia. Każdy etap przygotowań musi być w pełni akceptowany przez uwieczniane osobniki, zanim zostanie zainicjowany następny. Jeśli to nie następuje, należy cofnąć się do wcześniejszego etapu, a gdy i to nie pomaga, zrezygnować.

e) pisklęta

Zasady odnoszące się do ptaków przy gniazdach dotyczą również fotografowania piskląt. Nieodpowiedzialne zachowanie niedoświadczonego lub zbyt wścibskiego fotografa może spowodować porzucenie lęgu lub atak drapieżnika. Nie wolno piskląt wyjmować z gniazda w celu wykonania aranżowanej fotografii!

f) w trakcie snu, odpoczynku lub hibernacji

Nie należy zakłócać spokoju zwierząt w miejscach snu, odpoczynku. Bezwarunkowo trzeba uszanować zimową hibernację, ponieważ wszelka ingerencja w tym czasie może zagrozić życiu zwierząt. Fotografowanie nie jest zalecane, jeśli może to spowodować spłoszenie zwierząt.

Zakazane jest fotografowanie bez zezwoleń właściwych władz nietoperzy hibernujących lub znajdujących się w koloniach rozrodczych. Wskazana jest też wcześniejsza konsultacja z właściwą terytorialnie organizacją chiropterologiczną. Nietoperze są wyjątkowo wrażliwe na zakłócanie ich spokoju i nieodpowiedzialne lub niefachowe zachowanie fotografa może w konsekwencji spowodować nawet śmierć tych zwierząt.

7. Fotografowanie w warunkach nienaturalnych

Fotografie obiektów wychowanych w domu, uwięzionych, hodowlanych czy jakkolwiek inaczej kontrolowanych mogą mieć edukacyjną i artystyczną wartość, ale nigdy nie powinny być opisywane jako zdjęcia zwierząt dzikich. Zwierzęta wychowane czy przebywające w niewoli oraz rośliny hodowlane często wyglądają lub zachowują się inaczej niż w warunkach naturalnych. Poza tym czasami uwieczniane są w środowisku, w którym normalnie nigdy nie występują.

Ekspozycje muzealne, np. martwe okazy motyli czy wypchane ptaki, nawet bardzo dobrze zachowane, nie mogą być przedstawiane jako żywe, a fotografiom takim powinny towarzyszyć właściwe podpisy.

W przypadku zwierząt zimnokrwistych i bezkręgowców chwilowe przeniesienie do studia lub wiwarium w celach fotograficznych jest szeroko akceptowaną praktyką, ale wszędzie tam, gdzie jest to możliwe, powinna być preferowana fotografia w terenie. Jeśli obiekt jest przenoszony ze swobody, powinien być uwolniony najszybciej jak to możliwe, i to w środowisku, z którego został pobrany.

Mrożenie lub usypianie bezkręgowców w celu ich uspokojenia oraz łapanie ptaków do fotografowania w warunkach kontrolowanych nie są akceptowanymi praktykami. Żaden gatunek objęty ochroną gatunkową nie może być chwytny bez zezwolenia, przy czym chwytanie oznacza wszelkie formy niewoli, w tym łapanie w siatkę.

Zwierzęta kręgowce nie mogą być podczas fotografowania w jakikolwiek sposób unieruchamiane (np. za pomocą kleju czy krępowania).

8. Przekształcanie obrazu

ZPFP broni swobody artystycznej twórców i ją promuje, akceptuje stosowanie różnych urządzeń i technik do uwieczniania obrazu, zapisywania go i prezentowania. Wiarygodność fotografii przyrodniczej i wymogi dokumentacyjne oraz edukacyjne zobowiązują nas do jasnego informowania, gdy prezentowana, sprzedawana lub udostępniana praca została przekształcona w sposób istotny, wykraczający poza ogólnie przyjęte praktyki, takie jak: kadrowanie, stemplowanie zanieczyszczeń na matrycy oraz korzystanie z programów graficznych w zakresie: regulacji poziomów, krzywych, nasycenia, kontrastu, regulacji temperatury barwowej, rozjaśniania i przyciemniania obrazu, odszumiania, ostrzenia oraz stosowanie cyfrowych filtrów połówkowych.

Nie dopuszcza się wycinania i wklejania elementów na fotografiach.

9. Informacje towarzyszące fotografiom

Publikując lub wystawiając fotografie gatunków rzadkich lub zagrożonych, należy zachować roztropność przy ujawnianiu dokładnego miejsca ich wykonania. Jeśli publiczne podanie tej informacji może przyczynić się do zwiększenia zagrożeń, wskazane jest zachowanie jej dla siebie lub przekazanie tylko kompetentnym organom czy organizacjom ochrony przyrody.

Zdjęcia powinny być podpisywane rzetelnie, co pomoże zachować wysoki poziom informacji i utrwali zaufanie między fotografami przyrody a użytkownikami zdjęć. W szczególności należy podawać odpowiednią informację, jeśli:

- fotografie zostały wykonane w warunkach aranżowanych, przedstawiają kompozycje lub zachowania wykreowane przez człowieka, a nie naturę;
- sfotografowano martwe eksponaty lub obiekty w niewoli, np. w akwariach, parkach zwierząt, ogrodach zoologicznych;
- fotografie zostały przekształcone w poważnym stopniu technikami tradycyjnymi, np. w ciemni, lub cyfrowymi (dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy istotne elementy fotografii zostały dodane, usunięte, przekopiwane w obrębie jednego lub z innego zdjęcia, gdy złączono różne obrazy albo usunięto elementy zasłaniające główny motyw, gdy selektywnie i swobodnie zmieniono kolor lub kształt).

W przypadku wystaw i wydawnictw o charakterze dokumentacyjno-edukacyjnym, takich jak mapy, leksykony czy encyklopedie przyrodnicze, stosowanie czy nawet oferowanie fotografii poważnie przekształconych nie jest wskazane.

Należy z największą ostrożnością wykorzystywać zdjęcia wykonane w zupełnie innym miejscu do zilustrowania walorów przyrodniczych jakiegoś obszaru lub obiektu. Bez pogłębionej wiedzy przyrodniczej może to prowadzić do poważnej dezinformacji.

10. Człowiek i jego oddziaływanie na naturę

Zadaniem fotografii przyrodniczej jest nie tylko ukazywanie piękna i bogactwa przyrody, ale również dokumentacja i prezentacja szerokiego wachlarza problemów związanych z przenikaniem i wzajemnym oddziaływaniem świata natury i cywilizacji człowieka. Dotyczy to szczególnie zagrożeń, przejawów dewastacji lub przykładów ochrony przyrody. Niedopuszczalne jest jednak podejmowanie, aranżowanie czy zachęcanie do działań szkodzących przyrodzie w celu uzyskania zdjęcia prezentującego takie działania lub ich skutki.

11. Odpowiedzialne wykorzystywanie zdjęć

Organizatorzy konkursów i wystaw, webmasterzy, redaktorzy i wydawcy powinni unikać wszelkiego promowania zdjęć wykonanych z naruszeniem którejkolwiek z opisanych wyżej zasad etycznych.

Warunkiem publikacji lub prezentacji zdjęć przedstawiających tematy, na których fotografowanie wymagane jest zezwolenie, powinno być przedstawienie przez autora tegoż zezwolenia. Przy publikowaniu lub prezentowaniu takich zdjęć należy wyraźnie zaznaczyć fakt, iż zostały wykonane na podstawie uzyskanego zezwolenia.

Trzeba dołożyć wszelkich starań, aby podpisy pod zdjęciami były prawidłowe i odpowiadały rzeczywistej zawartości fotografii. Błędy w tej dziedzinie przyczyniają się do dezinformacji i mają antyedukacyjny skutek. Za prawidłowość podpisów odpowiada zarówno wydawca lub wystawca, jak i autor.

12. Przesłanie końcowe

Rozwój cywilizacji zazwyczaj wpływa niekorzystnie na przyrodę i czasami przyczynia się do nieodwracalnych zmian w środowisku. Niech pasjonaci i rzemieślnicy fotografii przyrodniczej, których rzesze szybko rosną, uwieczniają świat natury z poszanowaniem go, w sposób odpowiedzialny, nie dodając kolejnych szkód.